

informatie en advies voor de praktijkbegeleider

SPECIALE AANDACHT GEVRAAGD

VOOR EEN STAGIAIRE MET ADHD IN DE WERKSITUATIE

Inzicht, herkennen, handelen

Gemiddeld één op de twaalf deelnemers op een ROC heeft te kampen met ernstige emotionele, leer- en of gedragsproblemen als gevolg van een psychiatrische stoornis. Deze deelnemers vragen om speciale aandacht, zodat zij een realistisch toekomstperspectief ontwikkelen waarin hun (on)mogelijkheden in leren en werken een plek krijgen.

De brochurereeks 'Speciale aandacht gevraagd'¹ geeft u als praktijkopleider inzicht in wat psychiatrische stoornissen zijn, hoe u ze kunt herkennen en hoe u hier mee om kunt gaan. Vraagt u waar nodig ook ondersteuning aan de deskundigen binnen de school van uw deelnemer.

Een belangrijke boodschap voor u als praktijkbegeleider is dat een **psychiatrische stoornis niet te verhelpen is**. Deze is vaak in aanleg meegegeven en de persoon moet er mee leren leven. De stagiaire handelt zo uit onmacht, niet uit onwil. Hij² heeft een blijvende functiebeperking waarmee hij en u als praktijkbegeleider samen moeten leren omgaan. Een deel van de problemen uit zich in duidelijk zichtbaar gedrag, andere problemen zijn vaak minder zichtbaar. Personen met niet zichtbare problemen

worden vaak niet herkend en missen daardoor de juiste ondersteuning. Personen met 'zichtbare' gedragingen zorgen regelmatig voor problemen in de werksituatie. U als praktijkbegeleider loopt bijvoorbeeld tegen 'onhandig' of 'hoekig' gedrag van een stagiaire aan en weet niet wat u ermee moet. Het is goed om te beseffen dat een deelnemer met een psychiatrische stoornis anders aankijkt tegen bedoelingen en intenties van anderen. Neem het niet persoonlijk op. U kunt boos worden, u kunt de stagiaire wegsturen maar daarmee verdwijnt de stoornis niet. U kunt er wél voor zorgen dat de stagiaire met een psychiatrische stoornis zo goed mogelijk kan functioneren in de werksituatie. Juist omdat u zo dicht bij de stagiaire staat, kunt u er aan bijdragen dat hij betere kansen krijgt.

Leeswijzer

U, als praktijkbegeleider heeft een stagiaire met ADHD. In deze brochure leest u de belangrijkste kenmerken waaraan u deze stagiaire kunt herkennen. Daarna volgen specifieke tips en adviezen die u als praktijkbegeleider kunt gebruiken bij het omgaan met de stagiaire met ADHD in de werksituatie.

¹ U kunt de brochures downloaden van www.platformgehandicaptenmbo.kennisnet.nl

² Waar 'hij' staat, kunt u natuurlijk ook 'zij' lezen

ADHD

Wat is het

ADHD is een aandachts- en concentratiestoornis, waarschijnlijk te wijten aan een erfelijk probleem. Jongeren met deze stoornis kunnen hun aandacht niet lang genoeg op één prikkel richten. Daarnaast reageren ze op alle prikkels; ze hebben moeite met het negeren van onbelangrijke prikkels. ADHD staat voor Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Naast moeite om de aandacht te focussen, kenmerkt de persoon zich door hyperactief en impulsief gedrag. Hij is overmatig energiek en heeft een tekort aan zelfbeheersing en zelfdiscipline. De laatste tijd is er steeds meer zicht op een groep deelnemers met aandachtstekort, zonder dat er sprake is van hyperactiviteit en impulsiviteit. Deze deelnemer lijkt té rustig, kan onzeker en faalangstig overkomen en geeft de indruk dat hij beneden zijn kunnen presteert. Door deze kenmerken is deze deelnemer vaak niet zichtbaar. Ben hier als praktijkbegeleider alert op.

Wat merkt u, wat ziet u

De stagiaire met ADHD

- is overal in geïnteresseerd en daarom snel afgeleid. Hij heeft moeite om lang naar iemand te luisteren, waardoor een uitleg niet goed begrepen wordt;
- kijkt veelvuldig weg van zijn taak en omdat hij zich niet lang genoeg kan concentreren, maakt hij aandachtsfouten;
- vindt het moeilijk om activiteiten te plannen en te organiseren. Hij kan werktaken moeilijk stapsgewijs verwerken, waardoor hij een chaotische indruk maakt;
- heeft een gebrekkige en onvolledige informatieverwerking waardoor vaak een leerachterstand optreedt;
- mist doorgaans de juiste cognitieve strategie om problemen te analyseren en op te lossen. Hij kiest meestal de weg van 'gissen en missen';
- heeft veel energie maar kan zijn gedrag moeilijk remmen. Hij reageert impulsief door bijvoorbeeld al te antwoorden voor de vraag geheel is gesteld. Hij heeft weinig geduld en wil zijn behoeften meteen bevredigen;
- heeft een zeer hoog activiteitsniveau met een overmaat aan taakirrelevante handelingen. Hij is bijzonder beweeglijk (rondrennen, friemelen, praten en geluid maken) en kan moeilijk rust vinden, ook niet in situaties waarin dit is vereist;
- kan zijn emoties moeilijk beheersen en kan een flapuit zijn. Hierdoor kan hij in conflict raken met anderen. Uit onmacht kan hij een clowneske indruk maken;
- kan overmatig veel drinken of middelen gebruiken, wat de symptomen kan versterken.

Deze deelnemer verdient uw steun en aandacht

Hij zal u dankbaar zijn

Ook al merkt u het niet op dit moment aan zijn gedragingen

Wat doet u

We schetsen een aantal situaties die zich voordoen tijdens de werksituatie. We geven u per situatie handreikingen zodat u zo goed mogelijk om kunt gaan met de stagiaire met ADHD. In het algemeen is het verstandig om na te vragen of de stagiaire medicatie gebruikt en wat de consequenties zijn wanneer deze niet wordt ingenomen. Daarnaast is het belangrijk dat u de stagiaire op een gewone manier aanspreekt waar het gaat om gedrag dat niet aan de stoornis is gerelateerd.

U bent in gesprek met de stagiaire

- Wees consequent en reageer altijd op dezelfde manier.
- Praat niet te lang door, de stagiaire hoort het niet meer.
- Denk niet te snel 'hij luistert niet', ook al kijkt hij voortdurend om zich heen.

U legt iets uit aan de stagiaire

- Geef duidelijke instructies, denk aan de 5 W's.
- Geef concrete én korte opdrachten.
- Ondersteun de opdrachten zoveel mogelijk met visuele hulpmiddelen.
- Laat de stagiaire de opdracht herhalen en controleer of hij de informatie heeft opgepikt.

Check bij iedere uitleg van een opdracht of u heeft voldaan aan de volgende vijf W's:

Heeft u uitgelegd:

1. **Wat** de deelnemer moet doen
2. **Waar** de deelnemer dat moet doen
3. **Welke** tijd de deelnemer er over mag doen
4. Op **Welke** wijze de deelnemer het moet doen
5. **Wat** de deelnemer moet doen als hij klaar is

Voorwaarden voor werkopdrachten, al dan niet in groepsverband

- Geef de stagiaire een vaste plek met zo min mogelijk prikkels. Leg de materialen die nodig zijn bij voorkeur onder de tafel, uit beeld.
- Maak werkopdrachten uitdagend door een gevarieerd takenpakket aan te bieden. Check met de stagiaire wat een opdracht voor hem interessant maakt.
- Plan moeilijke werkopdrachten in de ochtend. Het activiteitsniveau en de aandacht van de stagiaire nemen af naarmate de dag vordert.
- Ontwikkel een beloningssysteem, bestaande uit verschillende vormen van beloning. Geef krachtige beloningen. Een compliment is niet genoeg, geef bijvoorbeeld een extra werктаak of privileges. Geef zoveel mogelijk materiele beloningen.

Belangrijke zaken tijdens de uitvoering van (groeps)opdrachten

- Stel samen met de stagiaire een werkschema op en laat de stagiaire dit zelf bewaken. Geef geen complexe werkopdrachten maar geef één opdracht tegelijk.
- Zeg vooral wat wél mag en zeg vooral hoe het wél moet. Geef de stagiaire ruim de tijd voor het uitvoeren van de taak.
- Geef vaak en consequent feedback. Zeg wat goed is en leg uit waarom het goed is.
- Geef direct een beloning na een geleverde prestatie. De stagiaire went aan beloningen, zorg voor variatie en blijf in je beloningen positief en humorvol.
- Maak afspraken over aandacht vragen; hóe mag de stagiaire aandacht vragen en hoe vaak mag de stagiaire aandacht vragen.
- Geef de stagiaire de ruimte om zich 'zich motorisch te bewegen'.
- Laat onaangename gevolgen van ongewenst gedrag zien en maak deze bespreekbaar.
- Straf alleen bij expliciet negatief gedrag en blijf vergevingsgezind.

Tip

Geef de collega's van de stagiaire advies hoe zij met hem om kunnen gaan. Ook zij hebben behoefte aan aanwijzingen op dit vlak.

Als u iets meer wilt doen

- Overleg in een individueel gesprek wat de stagiaire zelf ervaart van zijn stoornis en hoe hij hiermee omgaat.
- Maak samen met de stagiaire een lijst met aandachtspunten die hij van belang vindt om beter mee om te gaan (denk aan doorwerken aan één taak en de rol in groepsoverleg) en ontwikkel leerpunten hiervan.
- Geef de stagiaire regelmatig feedback over de eigen leerpunten.
- Laat de stagiaire zich steeds meer 'bewust' worden welk gedrag bij de stoornis hoort en welk gedrag niet.
- Verzin samen met de stagiaire compensatie strategieën voor ongewenst gedrag behorend tot de stoornis.
- Beloon de stagiaire bij toepassing ervan.

Voor meer informatie, kijk op

www.platformgehandicaptentmbo.kennisnet.nl

www.adhd.nl

www.impulsdigitaal.nl

www.balansdigitaal.nl

Het centrum voor innovatie van opleidingen (CINOP) heeft deze brochure uitgegeven in het kader van het project 'Begeleid leren in de BVE'. In dit project is samengewerkt met het Koning Willem 1 College en REC Chiron. De Taskforce Handicap en Samenleving en het Expertise Centrum van CINOP zijn bij de uitvoering van dit project betrokken geweest. Deze brochure is tot stand gekomen in samenwerking met het iRv, Kenniscentrum voor Revalidatie en Handicap.

Tekst: Monique Janssen (CINOP) en Brigitte van Lierop (iRv) • Fotografie: Pim Kersten
Grafische vormgeving: Theo van Leeuwen BNO • Drukwerk: ADC, 's-Hertogenbosch
's-Hertogenbosch, oktober 2006

Deze brochure is te downloaden van de site www.platformgehandicaptenmbo.kennisnet.nl